

Obraz druhé světové války a holocaustu v německy psané literatuře

Radek Malý

Na sklonku roku 2012 vyšla v renomovaném nakladatelství Pavla Mervarta v Červeném Kostelci publikace s názvem *Obraz druhé světové války a holocaustu v německy psané literatuře*.¹ Tato kolektivní monografie je výsledkem spolupráce Katedry německého jazyka a literatury Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové, na níž působí autorka Naděžda Heinrichová, a Katedry germanistiky Filozofické fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, pracoviště druhé autorky Jany Hrdličkové.

Název publikace odkazuje k největší pohromě dějin lidstva ve dvacátém století a k jejímu zpracování v literatuře psané německy – tedy jednak jazykem samotných aktérů či potomků jejich iniciátorů (Němci, Rakušané), jednak jazykem přeživších obětí holocaustu (německy píšící autoři židovského původu). Je to silné téma, které v německé jazykové oblasti rezonuje jak v beletrii, tak v odborné literatuře celou druhou polovinu dvacátého století a neztratilo na aktuálnosti ani ve století jedenadvacátém. V českých zemích se této problematice dostalo jen dílčí a zprostředkované recepce prostřednictvím odborných statí a překladů beletrie, nicméně jednolitý a souhrnný pohled na toto téma dosud chyběl. Podařilo se dvojici autorek tuto mezeru v česko-německých literárních vztazích zcelit tak, jak si představovaly, když v úvodu zmiňují, že kniha je určena odborné i laické veřejnosti?

Už samotný rozsah publikace (necelých sto padesát stran) naznačuje, že téma nemohlo být vyčerpáno v jeho komplexnosti. Dlužno však podotknout, že to ani nebylo ambicí obou autorek: nijak nezastírají, že jejich monografie přináší spíše dílčí sondy do jednotlivých období a podob ztvárnění této problematiky v poválečné literatuře psané německy. Především autorky téměř rezignovaly na drama, které je okrajově zmíněno v druhé části knihy. O to více pozornosti lze očekávat, že se bude věnovat poezii a próze.

¹ HEINRICHOVÁ, Naděžda – HRDLIČKOVÁ, Jana (2012). *Obraz druhé světové války a holocaustu v německy psané literatuře*. Červený Kostelec: Nakladatelství Pavel Mervart, 144 s.

Kniha je členěna do tří oddílů. První z nich je dílem Jany Hrdličkové, nese název *Lyrika po Osvětimi, o Osvětimi* a zaujímá svým rozsahem polovinu celé publikace. Autorka se primárně věnuje třem básnickým jménům, která bývají v německé jazykové oblasti spojována s poezií po Osvětimi (pojem odvozený z výroku filozofa Theodora W. Adorna, že „psát po Osvětimi básně je barbarické“): Nelly Sachsová, Paul Celan a Ingeborg Bachmannová. Všem třem těmto autorům bylo vytýkáno, že jejich poválečná poezie vyslovující se k hrůzám holocaustu je hermetická, nesrozumitelná. Snahou všech tří kapitol tohoto oddílu je nejen poskytnout klíč k pochopení jednotlivých básní i poetik všech tří autorů, ale také vysvětlit příčiny jejich složitosti vzpírající se jednoduchému čtení.

Možná právě touto snahou byl motivován nevidaný a problematický způsob, jakým Jana Hrdličková zachází s překlady básní do češtiny v jednotlivých ukázkách. Používá sice stávající překlady fundovaných překladatelů Ludvíka Kundery a Zlaty Kufnerové, avšak několikrát do nich svévolně zasahuje a pozměňuje je s argumentem, že překladatelé inkriminovaná místa plně nepochopili. Tento postup nelze považovat za přínosný – pokud autorka nesouhlasila se stávajícími uměleckými překlady a nevystačila s překlady doslovnými, měla možnost vytvořit vlastní verze překladů. Na některých místech knihy takto bohužel vznikají neústrojně hybridní překlady, které degradují práci překladatelů i samotné autorky.

Druhý oddíl s názvem *Proces detabuizace II. světové války do roku 1990* autorky Naděždy Heinrichové je členěn do čtyř krátkých kapitol. První s názvem *Poválečná literatura (1945–1949)* přináší na necelých dvou stranách pokus o vystižení této složité problematiky na příkladu děl pouhých tří autorů: Maxe Frische, Carla Zuckmayera a Wolfganga Borcherta. Je nabíledni, že téma je představeno značně zploštěně, obzvláště pokud chybí jakákoli úvodní informace o situaci v Německu té doby, o tzv. hodině nula. Následující kapitola *Dvě německé literatury – dva obrazy války* opět na příkladech vybraných děl několika autorů demonstruje odlišný přístup literárního zpracování válečných událostí v západním a východním Německu. Bohužel opět chybí jak obecnější důvod, tak jakýkoli klíč k výběru autorů a děl. To se týká i třetí kapitoly tohoto oddílu s názvem *Deníková literatura a problematika odsunu*. Aniž by bylo jasné, z jakého důvodu se právě tato dvě témata dostala k sobě, stojí vedle sebe stručná zmínka o zásadním *Deníku Anne Frankové* a relativně podrobný výklad o některých německy píšících autorech zabývajících se tematikou odsunu, zacházející někdy až do absurdních podrobností (např. u Gudrun Pausewangové).

Třetí oddíl publikace, *Reflexe II. světové války v německé próze po roce 1990*, přináší kýžené slovo úvodem, kde je nastíněna situace v Německu po sjednocení. Dále následují dvě kapitoly: ta s názvem *Nepřítomní, ale stále všudypřítomní: příběhy z vlastních rodin* přináší příklady knih potomků nacistických pohlavářů, kteří se pokoušejí pochopit konání svých předků. Poslední kapitola s názvem *Wilhelm Gustloff a ženy v Berlíně: další nepatřičná témata* předvádí v tomto oddí-

le ojedinělý pokus o skutečnou analýzu některých dílčích problémů, což se daří například u rozboru novely *Jako rak* Güntera Grasse.

Publikaci *Obraz druhé světové války a holocaustu v německy psané literatuře* lze celkově hodnotit jako přínosný pokus o zachycení složité problematiky, ale s výraznými nedostatky: především ruší odlišnost stylu, jakým jsou pojaty jednotlivé oddíly. Dále chybí klíč k pochopení výběru daných autorů a děl, což vyplývá z absence obecnějších úvodů k většině kapitol. Namísto analýz se čtenáři na mnoha místech dostane jen povrchních informací slovníkového charakteru. Přesto nelze než doufat, že přes zmíněné nedostatky publikace splní svůj účel a najde své místo nejen v knihovnách odborných institutů, ale i poučené veřejnosti.

doc. Mgr. Radek Malý, Ph.D.
Katedra bohemistiky
Filozofická fakulta
Univerzita Palackého
Křížkovského 10
77180 Olomouc
radek.maly@upol.cz